

ОКСАНА ГРИГОРІВНА БОРТНІК,

кандидат юридичних наук, доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра цивільно-правових дисциплін;

 <https://orcid.org/0000-0001-7816-0387>,
e-mail: bortnikoksana1980@gmail.com;

ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА СТЕПАНЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра цивільно-правових дисциплін;

 <https://orcid.org/0000-0002-2323-987X>,
e-mail: stepatan@gmail.com

ПРАВОВІ СТИМУЛИ В ДОГОВІРНОМУ РЕГУЛЮВАННІ ПРАВОВІДНОСИН ПОДРУЖЖЯ

Досліджено роль правових стимулів у механізмі правового регулювання правовідносин подружжя. Підкреслено роль особистих немайнових благ як основи сімейних відносин, що визначає вибір оптимальної моделі правового регулювання таких відносин. Зроблено висновок, що можливість для особи отримати правові гарантії здійснення особистих немайнових прав у шлюбі є важливим правовим стимулом для використання договірної способу регулювання правовідносин подружжя. Договірне саморегулювання правовідносин подружжя через визначення способів здійснення суб'єктивного права дозволяє дотримуватися балансу між потребами і суб'єктивними правами та юридичними обов'язками кожного з подружжя, а також подружжя як батьків та захистити їх охоронювані законом інтереси.

Ключові слова: правові стимули, сімейні правовідносини, правовідносини подружжя, шлюбний договір, договір подружжя, доктрина зустрічного задоволення.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Право на сім'ю як право людини передбачено Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод: кожна людина має право на повагу до її особистого та сімейного життя (ст. 8)¹. Правове регулювання сімейних відносин здійснюється з метою зміцнення сім'ї як соціального інституту та союзу конкретних осіб, утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї, побудови сімейних відносин на паритетних засадах, почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки. Відповідні положення відображають роль особистих немайнових благ у сімейних відносинах, які і складають їх основу та без яких українська складною є їх реалізація відповідно до потреб учасників правовідносин. Духовні, морально-етичні потреби, потреби фізичного розвитку,

психоемоційної безпеки визначають охоронювані законом інтереси учасників шлюбно-сімейних відносин та зустрічають перешкоди, обумовлені індивідуальними психологічними особливостями подружжя, вони також є взаємопов'язаними з майновими правами подружжя. Роль і значення оптимального визначення способів правового регулювання цих відносин взаємопов'язані з механізмом правового впливу, серед способів мотиваційного (психологічно-мотиваційного, інформаційного) впливу якого необхідно виділити правові стимули.

Відповідно до ч. 4 ст. 3 Сімейного кодексу України сім'я створюється на підставі шлюбу². Укладення шлюбу є підставою для виникнення особистих немайнових та майнових правовідносин між подружжям. Під впливом сучасних світових тенденцій та в процесі оновлення національного сімейного законодавства інституту

¹ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : від 04.11.1950 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 20.02.2022).

² Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 20.02.2022).

шлюбу та сім'ї, хоча й залишаються одними з основних осередків суспільства, зазнали суттєвої трансформації. Політична та соціально-економічна ситуація, яка склалася в Україні, певним чином вплинула і на духовний, моральний бік життя людини – міцність шлюбу, сталість сімейних відносин, способи виховання дітей, ставлення до матеріальних благ. Відповідно, охорона особистих немайнових благ, що складають основу шлюбно-сімейних відносин, залишається особливо актуальною, що визначає пошук оптимальної моделі правового регулювання. При встановленні правового режиму, що має сприяти вибору особою активної правомірної поведінки, доцільним є звернення до засобів спонукання до соціально-активної правомірної поведінки – правового стимулювання.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. *Метою* статті є визначення ролі правових стимулів у саморегулюванні правовідносин подружжя. Вказана мета реалізується в таких завданнях:

- визначити сутність і роль правових стимулів у механізмі правового регулювання суспільних відносин взагалі та сімейних відносин подружжя зокрема, а також ознаки реалізації правових стимулів, що обумовлюють їх необхідність і соціальну цінність, та існуючі класифікації правових стимулів;
- обґрунтувати доцільність формування правової мотивації до договірної саморегулювання майнових та особистих немайнових відносин подружжя та подружжя як батьків.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. Правові стимули у праві були предметом досліджень низки зарубіжних та вітчизняних науковців, серед яких Р. Калюжний, О. Лапка, Т. Пікуля, В. Красовська, І. Луценко, О. Малько, С. Огірок та інші. Деякі проблеми знайшли належне висвітлення у працях представників загальнотеоретичної та галузевих юридичних наук: поняття, ознаки, цілі та функції стимулів як засобу заохочувальної правової політики, механізм реалізації, ефективність стимулюючих норм (Калюжний, Лапка, Пікуля, 2013; Баран, 2020). Визначено та проаналізовано загальні (мотиваційна, організаційна, прогностична, комунікативна, оціночна, соціального контролю, виховна) та спеціальні (праворегулятивна, правостримуюча) функції правових стимулів. Метою правових стимулів визнано викликання мотивації, направленої на соціально активну поведінку, забезпечення самостійності, свободи та ініціативи особи.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Засади методології дослідження обраної проблеми становлять системний, герменевтичний та

аксіологічний підходи; використано загальні, загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, а саме діалектичний метод, методи аналізу, синтезу, порівняльно-правовий, формально-юридичний тощо. Діалектичний метод дав можливість дослідити правові явища, що є предметом дослідження, в їх взаємозв'язку та обґрунтувати причинно-наслідкові зв'язки між різними способами інтерпретації загально-правових явищ. Метод аналізу та синтезу дав можливість проаналізувати і систематизувати ознаки реалізації правових стимулів та основні концепти розуміння їх сутності, які запропоновано в науковій літературі. Системно-структурний метод дав можливість надати структурну характеристику мотиваційного впливу права на суспільні відносини, класифікувати види правових стимулів за певними підставами. Формально-логічний метод застосовувався для аргументування та формулювання висновків щодо доцільності застосування мотиваційного впливу права на поведінку подружжя, враховуючи особливості правовідносин між ними. Використання порівняльно-правового методу дало змогу дослідити досвід застосування договірної регулювання майнових та особистих немайнових відносин подружжя та подружжя як батьків у межах різних правових систем.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Правовим стимулом визнається правове спонукання до правомірної поведінки, що створює задоволення потреб і забезпечує інтереси суб'єкта, режим сприяння. Загальними ознаками реалізації правових стимулів є: зв'язок зі сприятливими умовами для реалізації інтересів особи, що виявляються в обіцянці або наданні благ, скасуванні чи зниженні ступеня їх позбавлення; інформування особи про розширення обсягу її можливостей, свободи, оскільки формою правових стимулів у правовому регулюванні є суб'єктивні права, охоронювані законом інтереси, пільги, заохочення; формування позитивної правової мотивації; направленість на підвищення позитивної активності; спрямованість на впорядковану зміну суспільних відносин, що виконують функцію розвитку соціальних зв'язків. У цих ознаках полягає необхідність і соціальна цінність правових стимулів (Матузов и др., 2001; Малько, 2012).

Правові стимули класифікуються за різними підставами. Психологічний, а звідси і мотиваційний, вплив права на поведінку особи залежить від умовного блага, яке вона може отримати, вступивши у правовідносини, або якого може бути позбавлена внаслідок

неправомірної поведінки. Залежно від елемента норми права виокремлюють юридичний факт-стимул (закріплюється в гіпотезі норми), суб'єктивне право, охоронюваний законом інтерес, пільгу (міститься в диспозиції). Із точки зору санкції норми (позитивної та негативної) може передбачатись правове заохочення та правове покарання. Заохочення покликано підкріпити позитивну, правомірну поведінку, що характеризує позитивні цілі та мотиви суб'єкта. Проте мотиваційний вплив права полягає не лише у викликанні позитивних імпульсів до певної поведінки (позитивна правова мотивація), а й у усуненні чи попередженні появи негативних мотивів, усуненні «спокус» тощо (негативна правова мотивація). Різні види мотивації у праві комбінуються (Петражицкий, 1907). У заохоченнях і покараннях по-різному виявляється зв'язок із благом, що визначає потребу особи: при заохоченні суб'єкту надається певне благо, а при покаранні він позбавляється певного блага. Санкції норми права також містять відновлювальні та компенсаційні заходи захисту, що визначають негативну правову мотивацію.

Правовий стимул має переважно нормативно-закріпленний характер, діє на свідомість людини шляхом спонукання її до соціально корисної, позитивної та активної поведінки, в результаті якої досягається основна його мета – задоволення потреб суб'єктів соціально корисним способом. Водночас для приватного права характерним є те, що правові стимули в його нормах зазвичай не санкціонуються, а мають здебільшого інформативний та охоронний характер. Більшість особистих немайнових і майнових прав не «даровані» державою, а зазнали правового регулювання з охоронно-правовою та інформаційно-мотиваційною метою. Відповідно, правовий стимул визначає соціально активну поведінку особи та її додаткову соціальну відповідальність. Зокрема, досить характерним прикладом правових стимулів у приватних правовідносинах охоронного характеру є звернення сторін до альтернативних способів вирішення спорів, що мають договірну правову природу.

Отже, визначальним є визначення сутності і ролі стимулів до вступу в договірні правовідносини або до їх зміни, а не лише мотивів до виконання покладених (взятих) юридичних обов'язків. Це той приклад, коли особистісної потребі, що є матеріально-правовою (загальною) передумовою до вступу у правовідношення, відповідає охоронюваний законом інтерес або суб'єктивне право, що може бути здійснено завдяки саморегулюванню. Тобто йдеться

про стимулювання до вступу чи зміни правовідносин у договірний спосіб, у яких особа стане носієм суб'єктивного права, якого б не мала при встановленому законом режимі, або б воно мало інший зміст і межі, невизначені способи реалізації. Яскравим прикладом є договір подружжя, яким визначено способи та порядок участі у вихованні дитини кожного з батьків чи одного з них, незалежно від сумісного проживання.

Щодо визначення поняття інтересу як правового стимулу, то ним є не власне соціальний інтерес, а прагнення, стимул до дії, що перебуває у площині впливу права на суспільні відносини. Охоронюваний законом інтерес поряд із суб'єктивним правом спрямований на задоволення соціальних інтересів людини, має регулятивне навантаження та сприяє розвитку суспільних відносин (Малько, 2004). Охоронювані законом інтереси є засобами правового впливу, які втілюють прагнення правомірного способу задоволення вже сформованої потреби особи. При правовому регулюванні вони набувають властивостей юридичного дозволу, що визначає його роль як важливого юридичного стимулу. Зміст інтересу визначають через прагнення користування благом і прагнення звернутись до компетентних органів за його захистом (Марченко і др., 2002). Охоронювані законом інтереси завдяки своїм властивостям є важливим каталізатором ефективної реалізації правових засобів та інструментом задоволення особистих потреб кожної особи (Субочев, 2007). Відповідно, є справедливою позиція, що інтерес є первісним правовим стимулом та має розглядатись у нерозривному зв'язку із суб'єктивним правом як певна потреба та прагнення до користування матеріальним і (або) нематеріальним благом, що опосередковується певним суб'єктивним правом (Ходак, 2020).

Стати носієм суб'єктивного права певного змісту, особливо якщо зміст суб'єктивного права в законі є відносно визначеним через індивідуальні особливості його носія чи його потреби, що, зокрема, є характерним для особистих немайнових прав, є важливим стимулом для правового регулювання відповідних правовідносин у договірний спосіб, які мають характер змішаних.

Договори щодо особистих немайнових благ відповідають моделі правовідносин, для якої характерна неможливість віднесення його ані до суто майнового правовідношення, ані до суто немайнового. Дослідники зазначають про подвійність правової природи блага. Права та обов'язки, що складають зміст відповідного

змішаного правовідношення, набувають характеру майнових або немайнових залежно від того, які властивості блага задовольняють інтереси їх учасників (Шишка, 2016).

Існування можливості відходити від типової нормативно-регулятивної моделі суспільних відносин, якщо немає прямої заборони, а також визначати умови договору, який не передбачений актами цивільного законодавства, але відповідає загальним засадам цивільного законодавства, є проявом свободи учасників цивільних відносин (Шишка, 2017). Відповідне положення є справедливим для договірної регуляції майнових та особистих немайнових відносин подружжя та подружжя як батьків.

Положеннями ст. 8 СК України передбачено, що якщо майнові відносини подружжя не врегульовані СК України, вони регулюються відповідними нормами ЦК України, якщо це не суперечить суті сімейних відносин¹. Це положення є підставою для застосування до правовідносин подружжя цивілістичних конструкцій. Відповідно, для договорів подружжя повною мірою мають застосовуватися положення ч. 1 ст. 626 ЦК України².

На сучасному етапі вчені констатують можливість укладання договорів із нематеріальними благами. При цьому для правочинів із немайновим змістом питання допустимості дій немайнового характеру як предмета договірних зобов'язань є дискусійними (Iasechko et al., 2020). О. Явор (2014) зазначає, що договори як юридичні факти сімейного права мають тягнути за собою виникнення, зміну або припинення індивідуальних правовідносин у межах генерального сімейного правовідношення, а отже, мати за предмет сімейні особисті немайнові та майнові відносини між подружжям, батьками та дітьми.

Визначення особистих немайнових обов'язків (їх зміст) подружжя та подружжя як батьків у договорах подружжя жодним чином не суперечить сутності їх особистих немайнових правовідносин, які є відносними, невідчужуваними, оскільки йдеться про створення

юридичних і матеріальних умов для їх здійснення. При аналізі правового регулювання шлюбним договором особистих немайнових відносин подружжя маємо виходити із системного та біхевіористичного підходу, враховувати мотиваційний правовий вплив на поведінку його суб'єктів.

Враховуючи особливості правовідносин між подружжям взагалі, потрібно визначити способи правового впливу на їх поведінку. Якщо підходити до регулювання особистих немайнових відносин під кутом зору мотиваційного впливу права, то правові обмеження та стимули мають чітко визначатись. Зокрема, для здійснення суб'єктивних майнових прав особисті немайнові права відіграють роль правових стимулів та навпаки. Визначальним є те положення, що правомірним є позитивний правовий вплив та недопустимим є обмеження особистих немайнових прав через правові стимули майнового характеру. Правові обмеження здійснення суб'єктивних майнових прав можуть відігравати роль правових стимулів для дотримання прав особистого немайнового характеру.

Чоловік і жінка, коли вступають у шлюб, реалізують особисте немайнове право на сім'ю (ст. 291 ЦК України) та на особисте життя (ст. 301 ЦК України)³. Маємо погодитися з тезою про те, що шлюбно-сімейні відносини виникають унаслідок потреби отримання особистих немайнових благ. Отже, сімейні відносини є насамперед особистими немайновими (Бондар, 2018, с. 6), а майнові мають щодо них забезпечувальний характер, частково відображають реалізацію перших, але не з позиції правового регулювання, а з позиції мотиваційного впливу права.

Законодавством допускається регулювання договором окремих правовідносин, але незрозумілим є заборона включення, зокрема до шлюбного договору, умов, якими визначається цілий комплекс шлюбно-сімейних правовідносин, наприклад у договорах подружжя, що регулюють і майнові, і немайнові відносини (змішаного характеру): здійснення батьківських прав та виконання обов'язків тим із батьків, хто проживає окремо (Розгон, 2018).

Відповідні положення можуть бути включені до шлюбного договору, оскільки законом не передбачено обмежень щодо врегулювання правовідносин, які ймовірно виникнуть між подружжям у майбутньому. Аналогічні положення є справедливими і для домовленості щодо здійснення права дитини на свободу

¹ Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 20.02.2022).

² Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 20.03.2022).

³ Там само.

пересування, що неодноразово було предметом дослідження (Євко, 2020). Визначення у шлюбному договорі порядку здійснення цього права малолітньої дитини (дітей) відповідатиме найкращим інтересам дитини, буде превентивним заходом для забезпечення цього права на період, коли батьки будуть проживати окремо або знаходитись на етапі розірвання шлюбу на стадії загострення конфлікту у відносинах. Завчасне врегулювання відповідних питань не дозволить подружжю чи одному з них маніпулювати батьківськими правами та дитиною у складні періоди для сім'ї.

О. Розгон та О. Явор зазначають, що у шлюбному договорі поряд із традиційними відносинами мають знайти своє закріплення умови щодо віросповідання, мови, якою будуть спілкуватися члени сім'ї, здійснення виховання дітей, взаємної інформації про стан здоров'я, завчасне надання дитині відповідного прізвища та імені.

Крім регулювання особистих немайнових прав, шлюбний договір є важливим правовим засобом, що дозволяє підійти до визначення майнових прав подружжя та подружжя як батьків збалансовано та відповідно до їх інтересів, встановити «індивідуальний» майновий режим подружжя. Відповідний баланс інтересів обумовлює, що подружжям може бути визначено режим спільної власності на частину майна, особисту власність на все майно, або залишити чинним законний режим, передбачивши вступ у дію договірному режиму після настання певної обставини, зокрема розлучення. Цей режим є характерним для шлюбних договорів за деякими варіаціями для Німеччини, Австрії та низки скандинавських країн (Данії, Фінляндії, Ісландії, Норвегії і Швеції) та має назву «режим відкладеної спільності» (Болдирева, 2012).

У межах дослідження правових стимулів важливе порівняльно-правове значення має доктрина зустрічного задоволення, яка є характерною для договірному права країн загального права. Її сутність полягає в такому: обіцянка однієї особи іншій в обмін на певне надання (зустрічне задоволення) зобов'язує в разі невиконання обіцянки відшкодувати збитки, завдані іншій стороні. У психологічному аспекті зустрічне задоволення є мотивом, що спонукає до укладення договору. Із теоретичного та практичного боку основною проблемою є визначення того, що саме має визнаватися належним зустрічним задоволенням, яке може мати форму суб'єктивних прав, інтересів, вигоди. При цьому зустрічне задоволення за своїми цінністю та обсягом

може не збігатися з тим, що обіцяє дати інша сторона (Новохатська, 2017).

Можливість набути майнові права інтелектуальної власності також є правовим стимулом для врегулювання відповідних правовідносин у шлюбному договорі. Майнові права інтелектуальної власності за загальним правилом не входять до спільної власності подружжя. Відповідно до доктринальних позицій виключні права інтелектуальної власності, результати інтелектуальної, творчої діяльності не є об'єктами права спільної сумісної власності подружжя навіть при створенні відповідного об'єкта під час шлюбу. Доходи одного з подружжя під час здійснення своїх прав інтелектуальної власності будуть належати цьому з подружжя у зв'язку з належністю первісних прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності відповідно до ст. 58 СК України (Євко, Піхурець, 2019). Водночас доходи від здійснення прав інтелектуальної власності можуть бути передані на підставі шлюбного договору у спільну власність подружжя.

ВИСНОВКИ. Можливість для особи отримати правові гарантії здійснення особистих немайнових прав у шлюбі є важливим правовим стимулом для використання договірному способу регулювання правовідносин подружжя. Саме через правові стимули, які в механізмі правового регулювання відображаються через суб'єктивні права, має відбуватися вплив права на поведінку в індивідуальних способах, визначених особою. Саморегулювання відповідних правовідносин через визначення способів здійснення суб'єктивного права дозволяє дотримуватися балансу між потребами, суб'єктивними правами та юридичними обов'язками кожного з подружжя, а також подружжя як батьків, захистити їх охоронювані законом інтереси, пов'язані зі здійсненням особистого немайнового права як батьків, закріпити гарантії здійснення прав дитини (дітей) відповідно до їх інтересів.

Виключне правоохоронне значення мають негативні правові стимули, які, враховуючи змішаний характер шлюбно-сімейних відносин, можуть мати майновий характер. Обставини дійсності особистого немайнового характеру, на підставі якої особа може отримати певне благо, спонукає особу до вчинення певних дій, що складають зміст негативних правомочностей у межах суб'єктивного права. Відповідно, правові обмеження у вигляді юридичних обов'язків, погоджених і визначених сторонами в сімейному договорі, набувають актуальності при встановленні оптимального режиму впливу права на поведінку іншого з подружжя.

Зважаючи на негативні правові стимули, відмітимо і положення ст. 14 ЦК України, згідно з якими виконання цивільного обов'язку забезпечується засобами заохочення та відповідальністю, яка встановлюється договором або актом цивільного законодавства. Встановлення у договорі подружжя правових наслідків майнового характеру за здійснення особистого немайнового права та невиконання особистого немайнового обов'язку відповідає вимогам статей 15, 18 СК України та ст. 275 ЦК України і має виключне значення для охоронюваних законом інтересів кожного з подружжя, подружжя як батьків або їх дітей¹.

Водночас санкції норми права є не лише «негативними», що набувають значення при виборі подружжям способів впливу на поведінку у шлюбі. Договірне регулювання особистих немайнових правовідносин подружжя, що традиційно не властиве на практиці порівняно з регулюванням батьківських особистих немайнових правовідносин, не суперечить положенням чинного законодавства та суті самих правовідносин, а під кутом зору правового впливу інформаційно-психологічного характеру сприяють порозумінню та соціальній активності суб'єктів права.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Баран А. Правові стимули: теоретико-правові засади. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*. 2020. № 3 (27). С. 31–37. DOI: <http://doi.org/10.23939/law2020.27.031>.
2. Болдирева О. С. Правовий режим відкладеної спільності майна подружжя в європейському законодавстві // Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції юридичного та історичного спрямування : сайт. 24.09.2012. URL: http://www.lex-line.com.ua/?language=ru&go=full_article&id=1262 (дата звернення: 23.02.2022).
3. Бондар І. Проблемні питання сімейних особистих немайнових прав у нотаріальних провадженнях. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 10. С. 5–9.
4. Євко В. Ю. Здійснення батьками дитини її права на свободу пересування. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020. Вип. 2 (89). С. 44–60. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2020.2.04>.
5. Євко В. Ю., Піхурець О. В. Права на результати інтелектуальної, творчої діяльності в контексті власності подружжя. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 5. С. 113–117. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0390/2019.5.26>.
6. Калюжний Р. А., Лапка О. Я., Пікуля Т. О. Правові стимули в механізмі правового стимулювання : монографія. Київ, 2013. 204 с.
7. Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве : монографія. М., 2004. 250 с.
8. Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве: теоретико-информационный аспект. М., 2012. 363 с.
9. Новохатська Я. Основні засади договірного регулювання майнових відносин подружжя. Частина 1. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2017. № 5 (95). С. 115–121.
10. Общая теория государства и права. Академический курс : в 3 т. / отв. ред. М. Н. Марченко. М., 2002. Т. 3. 528 с.
11. Петражицкий Л. И. Теория права и государства в связи с теорией нравственности : в 2 т. СПб., 1907. Т. 2. 351 с.
12. Розгон О. В. Договори у сімейному праві України : монографія. Київ, 2018. 301 с.
13. Сімейне право України : підручник / за заг. ред. Т. В. Боднар, О. В. Дзери. Київ, 2016. 520 с.
14. Субочев В. В. Законные интересы в механизме правового регулирования : монографія. М., 2007. 226 с.
15. Теория государства и права : курс лекций / под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. М., 2001. 776 с.
16. Ходак С. М. Поняття та структура охоронюваних законом інтересів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2020. № 43. С. 129–132. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2020.43.29>.

¹ Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 20.02.2022); Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 20.03.2022).

17. Шишка О. Р. Договір як індивідуальний регулятор цивільних відносин: деякі питання предмету цивільного права // Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 95-й річниці з дня народження д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (м. Харків, 17 лют. 2017 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад. правових наук України. Харків : Право, 2017. С. 213–216.

18. Шишка О. Р. Застосування методу альтернативи при визначенні правової моделі цивільних правовідносин, об'єктом яких є блага, що мають подвійну правову природу. *Eurasian Academic Research Journal*. 2016. № 1 (1). С. 93–113.

19. Явор О. Договір як юридичний факт у сімейному праві. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 4. С. 123–132.

20. Iasechko S., Zaitsev O., Kozhevnykova V., Melnyk K., Kulchii O. Transactions with the Personal Non-Property Right. *Systematic Reviews in Pharmacy*. 2020. Vol. 11, Iss. 10. Pp. 49–52.

Надійшла до редакції: 23.02.2022

БОРТНИК О. Г., СТЕПАНЕНКО Т. В. ПРАВОВЫЕ СТИМУЛЫ В ДОГОВОРНОМ РЕГУЛИРОВАНИИ ПРАВООТНОШЕНИЙ СУПРУГОВ

Исследована роль правовых стимулов в механизме правового регулирования правоотношений супругов. Подчеркнута роль личных неимущественных благ как основы семейных отношений, определяющая выбор оптимальной модели правового регулирования таких отношений. Сделан вывод, что возможность для лица получить правовые гарантии осуществления личных неимущественных прав в браке является важным правовым стимулом для использования договорного способа регулирования правоотношений супругов. Договорное саморегулирование правоотношений супругов через определение способов осуществления субъективного права позволяет соблюдать баланс между потребностями и субъективными правами и юридическими обязанностями каждого из супругов, а также супругов как родителей и защищать их охраняемые законом интересы.

Ключевые слова: правовые стимулы, семейные правоотношения, правоотношения супругов, брачный договор, договор супругов, доктрина встречного удовлетворения.

BORTNIK O. HR., STEPANENKO T. V. LEGAL INCENTIVES IN THE CONTRACTUAL REGULATION OF MARITAL RELATIONS

The aim of the work is to establish the role of legal incentives in the mechanism of legal regulation of marital relations. In the course of the research the special role of personal intangible assets as the basis of family relations was established, which determines the choice of the optimal model of legal regulation of such relations. It is argued that the satisfaction of intangible needs (spiritual, moral and ethical, psycho-emotional security, physical development) determines the legally protected interests of marital and family members, who often face obstacles due to individual psychological characteristics of the spouses, interrelated with their property rights. It is emphasized that in establishing the legal regime, which should facilitate the choice of active lawful behavior, it is advisable to resort to means of encouraging socially active lawful behavior such as legal incentives.

The study is based on a systems approach. Given the purpose of the study, methods that generally allowed to determine the optimal type of legal understanding, which solved the problem of finding a tool of interpretation were used: analysis and synthesis, induction and deduction, formal law and comparative law and other methods. Arguments are made in favor of the opinion that contractual regulation of personal non-property legal relations of spouses, which is not traditionally in practice, in comparison with regulation of parental personal non-property legal relations, does not contradict the provisions of current legislation and the essence of legal relations, and from the point of view of the legal impact of informational and psychological nature contribute to the understanding and social activity of the subjects of marital and family relations.

It is concluded that the opportunity for a person to obtain legal guarantees for the exercise of personal non-property rights in marriage is an important legal incentive to use the contractual method of regulating marital relations. It is through legal incentives that are reflected in the mechanism of legal regulation through subjective rights, and the right to behave in individual ways, which are determined by the person, must be influenced. Self-regulation of relevant legal relations through the definition of ways of exercising subjective law allows to balance the

needs, subjective rights and legal obligations of each spouse, as well as spouses as parents, to protect their legally protected interests related to the exercise of personal non-property rights as parents, to guarantee the exercise of the rights of the child (children) in accordance with its best interests.

The results of the study can be used in further theoretical research to determine the optimal mechanisms of legal regulation of marital relations between parents and spouses, and in law enforcement activities of legal practitioners in developing the terms of contracts concluded in the field of marital and family relations.

Key words: *legal incentives, family legal relations, marital legal relations, marriage contract, marital contract, doctrine of mutual satisfaction.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Бортнік О. Г., Степаненко Т. В. Правові стимули в договірному регулюванні правовідносин подружжя. *Право і безпека*. 2022. № 1 (84). С. 207–214. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.1.21>.

Citation (APA): Bortnik, O. H., & Stepanenko, T. V. (2022). Legal incentives in the contractual regulation of marital relations. *Law and Safety*, 1(84), 207–214. <https://doi.org/10.32631/pb.2022.1.21>.